

hvert diagnosen kverulantparanoia og startet en kamp for å bli kvitt diagnosestempelet. Han okkuperte i flere tiår sykehuset og ble Norges første psykiatrikritiske mediekjendis. Juklerød-saken fikk mye pressedekning og ble en symbolsak for anti-psykiatribevegelsen i Norge.

Juklerød-saken er delt i 18 kapitler som delvis følger Juklerøds liv kronologisk, men den inneholder også en rekke faglige refleksjoner rundt bruk av begreper og etikk i moderne psykiatri. Språket er lett leselig, og vanskelige begreper blir forklart på en forståelig måte. Forfatteren gir en god innføring i de faktiske forholdene rundt Juklerød-saken. Torbjørn Vatnaland, som er pensjonert psykiater, har forsøkt å fri seg fra sine bånd med kolleger i psykiatrien og fra sin egen sympati for mannen Arnold Juklerød. Han lykkes ganske bra i dette.

Den største svakheten er at definisjoner av begreper og diagnoser ikke er samlet i egne kapitler, f.eks. diskuteres begrepet *paranoia querulans* i kapitlet Bakgrunn og oppvekst og *vrangforestillinger* under overskriften Skolesaken. En strengere redaksjonell redigering hadde vært på sin plass.

Forfatteren formulerer også en del hypoteser om etiologiske aspekter ved ulike psykiske lidelser som er svakt faglig begrunnet; på side 228 lanserer han en teori om at Juklerøds religiøse paranoia i 1947 skulle skyldes en nærmest konkret mental «overoppheving». Han foreslår at summen av «frihetsfølelsen etter krigen», sommervarmen og «heten fra Dagmar» (hans kone) fikk ham til å koke over. Redaktøren burde ha luket bort slike usaklige spekulasjoner.

Forfatteren har en klar intensjon om å belyse alle forhold ved saken, også de som pressen og antipsykiaterne fortiet. Bakgrunnen for den første tvangsinleggelsen i 1971 blir beskrevet svært grundig. Det kommer frem at Juklerød mishandlet sin kone fysisk og psykisk, og det virker rimelig at tvangsinleggelsen var eneste løsning i en fastlåst situasjon. Alternativet ville ha vært fengsel, men Juklerød beskrives som klart deprimert og utslitt. Vatnaland får tydelig frem at Juklerøds mange støttespillere i sin antipsykiatriske iver systematisk har benekket dette faktum. To uker etter Juklerøds død skrev Niels Chr. Geelmuyden en kronikk der han totalt overså det faktum at Juklerøds kone i lengre perioder følte seg truet på livet av Arnold.

Alt i alt er boken en god oppsummering av saken. Forfatteren går nøytralt gjennom saksforholdene, og den bør leses av alle som er interessert i saken. Den noe dårlige redigeringen oppveies av innholdet. Jeg savner en diskusjon om problemene ved det å falsifisere en diagnose som kverulantparanoia. Hvordan kan man motbevise at man ikke er en sykkelig kverulant? De fleste ville vel argumentere mot diagnosen, men det vil jo bare bekrefte den. Holder man kjeft,

aksepterer man den. Kanskje er det en diskusjon som kan fortsette i de tusen hjem?

Tor K. Larsen
Psykiatrisk divisjon
Stavanger universitetssjukehus

Helserett for dei særleg interesserte

Madsen HB.
Privatisering og patientrettigheder
497 s. København: DJØF Forlag, 2010.
Pris DKK 650
ISBN 978-87-574-2147-7

Dette er rett og slett ei dansk, juridisk doktorgradsavhandling utgjeven uendra i vanleg bokform. Det er difor liten grunn til å tru at lesarkrinsen blir særleg stor, korkje i Danmark eller i Noreg. Men den danske teksten er

godt skriven og innhaldet godt strukturert. Om det skulle vere nokon som har lyst til å setje seg grundigare inn i kor helseretten i nabolandet står for tida, er såleis dette ei aktuell bok.

Forfattaren støttar seg i det vesentlege til danske rettskilder når ho gjennom ei rettsdogmatisk, ganske tradisjonell juridisk fortolkande tilnærming prøver å finne svar på spørsmåla sine. Undringane hennar krinsar om kor mykje av forvaltningsretten som følgjer med når den offentlege helsetenesta set bort gjennomføring av oppgåver til private tenesteytarar. Den danske helsepolitikken har mykje til felles med den norske. Det danske rettssystemet er heller ikkje ulikt vårt. Drøftingane er såleis relevante for norske forhold. Dette blir også understreka ved at forfattaren gong på gong viser til synspunkt og drøftingar gitt av norske rettsvitsskapsfolk.

Ein gjennomgåande, ikkje uventa, grunn-tone er at ein kan setje bort oppgåver, men ikkje ansvar. Likevel er det interessant å sjå at fleire av dei juridiske omvegane som forfattaren må ta for å kome til målet, unngår vi her til lands ved at vi har reglar i pasientrettslova som gjeld direkte overfor private så vel som offentlege tenesteytarar.

Ein interessant diskusjon følgjer forfattaren diverre ikkje særleg langt. Ho problematiserer den normative sikringa av pasienten gjennom legeetikken. Eit sentralt argument for henne er at legeetikken ikkje blir kontrollert av eit eksternt prøvingsorgan med særleg legitimitet. For den offentlege helsetenesta gjeld kravet om god

forvaltningsskikk. Det kan overprøvast både av domstolane og ombodsmannen. Eit tilsvarande krav bør lovfestast også for private utøvarar, skriv ho. Her skulle eg gjerne sett at ho hadde kome med ei vurdering av kravet om forsvarleg verksemd i den norske helseretten.

Dersom dette hadde vore noko anna enn ei doktorgradsavhandling med ein svært så målretta tematikk, ville eg ha venta meg meir samanlikningar mellom korleis ein har ordna seg i Danmark i forhold til nabolanda i Norden og Europa.

Eg ville truleg ikkje ha kjøpt boka om eg hadde snubla over henne i ein dansk bokhandel. Men når eg no blei påført lesinga under ei kjensle av mild tvang så må eg faktisk seie at tidsbruken har vore rekningsssvarande.

Geir Sverre Braut
Statens helsetilsyn

Helsevesenet som slagmark

Vallgård S, Krasnik A, red.
Sundhedsvæsen og sundhedspolitik
2. utg. 215 s, tab, ill. København: Munksgaard Danmark, 2010. Pris DKK 218
ISBN 978-87-628-0928-4

Dette er en lærebok hvor man hovedsakelig henvender seg til studenter i medisin og andre helsefag, men også til praktiserende helsepersonell og til administratorer og politikere.

Boken består vesentlig av tekst, supplert med noen enkle tabeller og figurer, ingen av dem i farger. Den er velskrevet og ganske lettlest. Mye av stoffet vil være velkjent for praktiserende helsepersonell og for dem som har fulgt den offentlige debatten om helsevesenet de siste par tiårene. Imidlertid er det også for disse mange nyttige opplysninger og henvisninger, f.eks. til forhold i andre land og til internasjonale trender.

Det er seks kapitler. I det første redegjør man for hva helsevesenet omfatter, finansieringsformer og hvordan tilbudet på helsetjenester påvirker etterspørselen. I kapittel to greier man ut om politiske ideologier og deres forhold til helsepolitikken, og dessuten om hvordan helsepolitikken påvirkes av innspill og ideer fra næringslivet og forskningen. I kapittel tre forklarer man hvordan helsevesenets organisasjoner påvirkes og styres av interne og eksterne

interessenter. Blant de eksterne som omtales, er eiere, den medisinske industrien, interesseorganisasjoner, lokalbefolkning og statlige myndigheter. Her gjennomgår man også metoder og mekanismer for styring av helsevesenet, slik som lover, utdanning og autorisasjonskrav, overenskomster og avtaler, utarbeidelse av statistikk og helseregistre, etiske regler, tilsyn og overvåking og kvalitetssikring, inkludert krav til sertifisering. Kapittel fire omhandler helseøkonomi, og man klarlegger begreper som cost-effectiveness-analyse (CEA), cost-utility-analyse (CUA) og cost-benefit-analyse (CBA). I kapittel fem tar man for seg helsereformer i mange land gjennom de siste 70–80 årene, hva som skaper reformer, hva de har omhandlet, og hvorfor de har lyktes eller mislykkes. I kapittel seks får man en nærmere beskrivelse av det danske helsevesenet.

I kapittel tre sier forfatterne at én av innfallsvinklene til å forstå helsevesenet er å betrakte det som en slagmark for kampen mellom forskjellige interesser, mer enn som resultat av rasjonell planlegging. Noen av aktørene har klart motstridende interesser. Oppi dette prøver økonomer å argumentere for rasjonell styring, men forfatterne stiller seg kritiske til ensidig fokusering på økonomisk bunnlinje i et helsevesen som ikke kan ha profitt som dominerende motiv. Også medisinskfaglige miljøers bidrag er mange ganger basert mer på egeninteresser enn på analyse av hva som er mest tjenlig for samfunnet.

Også jusens økende innflytelse, og hvordan statlige tilsynsorganer kontrollerer at helselovene blir overholdt, tar forfatterne for seg i kapittel tre. Dette er en internasjonal trend, og forfatterne beskriver hvorfor den er nødvendig. De redegjør imidlertid også for at det skjer en økende byråkratisering og at helsevesenet bruker mye ressurser på å gardere seg mot klager.

Hovedtemaer for de viktigste helsereformene i vår tid har ifølge forfatterne vært nye organisasjonsformer, pasientrettigheter, ønsker om økonomisk kontroll og kvalitetskontroll. Helsereformene har mange felles trekk på tvers av landegrensene. Forfatterne redegjør for den danske helsereformen etter år 2002. Den innebar nedleggelse av fylker (amter), opprettelse av regioner, sammen slåing av kommuner og ny ansvarsfordeling mellom kommuner, regioner og stat. Presidentene Clinton og Obamas bestrebelser for helsereformer i USA blir også diskutert.

Boken er for det aller meste en saklig redegjørelse for ulike styringsformer, modeller og reformforsøk, uten at forfatterne egne meninger kommer frem. Som en saklig gjennomgang kan den godt anbefales, også som oppslagsbok, for alle som har med helsevesenet å gjøre. Den kan kanskje også medvirke til at ulike aktører ser prioritering og helsereformer i større sammenheng, slik at man forhåpentligvis kan

begrense helsevesenets karakter av slagmark.

Steinar Aase

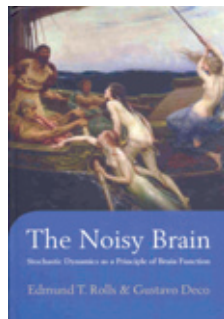
Sosial- og helseavdelingen
Fylkesmannen i Telemark
og
Institutt for oral biologi
Universitetet i Oslo

Om hjernens arbeidsmåte

Rolls ET, Deco G.

The noisy brain

Stochastic dynamics as a principle of brain function. 316 s, tab, ill. Oxford: Oxford University Press, 2010. Pris GBP 38
ISBN 978-0-19-958786-5

Forfatterne fremhever innledningsvis at for å forstå hvordan hjernen arbeider, må man kombinere mange ulike tilnærminger, fra nevrofysiologi på enkeltcellenivå til databaserte modeller (neural

computation). Det gjelder ikke minst hvis ambisjonen er å forstå komplekse mentale funksjoner. Hvilke nevrone prosesser ligger f.eks. til grunn når vi fatter en beslutning? Hvordan de informasjonsbeholdende enhetene i hjernen virker sammen i nevrone nettverk er forfatternes hovedanliggende, men underveis trekker de inn kunnskap fra de fleste feltene innen nevrovitenskap og fra psykofysikk, psykologi og psykiatri.

Tittelen henspiller på at det skapes støy i hjernen ved at enkeltnevroner danner aksjonspotensialer med et relativt tilfeldig mønster. Forfatterne redegjør, med støtte i sin egen og andres forskning, for hvordan en slik støy er en helt grunnleggende egenkap ved kortikale nettverk. Nevronenes oppførsel er stokastisk – deres oppførsel kan analyseres statistisk, men lar seg ikke forutsi presist. Det medfører en sannsynlighetsbasert atferd som kan være en fordel ved f.eks. beslutningstaking, og som også kan bidra til å hindre at systemer «låser» seg. De diskuterer også mange andre fordeler for hjernens informasjonsbehandling med en viss støy i de kortikale nettverkene.

Boken består av åtte kapitler med tallrike korte underavsnitt. I det første kapitlet får man en grunnleggende innføring i nevrons og hjernebarkens bygning og fysiologiske egenskaper (men på et forholdsvis høyt nivå). I det andre kapitlet beskriver man en databasert tilnærming til analyse av hjernefunksjon, hvor nevrons stokastiske signalegenskaper står i sentrum. I de føl-

gende kapitlene anvender man denne tilnærmingen på en rekke sentrale funksjoner, som korttidshukommelse, oppmerksomhet, beslutningsprosesser, persepsjon, kreativitet, kognitiv aldring og drømmer. I tillegg drøfter forfatterne mulig relevans for symptomer ved schizofreni og enkelte andre tilstander.

Målgruppen er i første rekke lesere med solide forkunnskaper om nervesystemets struktur og fysiologi. For fullt utbytte kreves det i tillegg betydelig innsikt i matematikk og teoretisk fysikk (noe denne anmelderen ikke har). Men selv uten forutsetninger for å følge forfatterne på alle områder kan man få utbytte av deler av boken, hvor man analyserer grunnleggende mentale funksjoner og forstyrrelser av hjernefunksjonen.

Per Brodal

Institutt for medisinske basalfag
Universitetet i Oslo

Når bare bunnlinjen teller

Wiist WH, red.

The bottom line or public health

Tactics corporations use to influence health and health policy, and what we can do to counter them. 570 s. Oxford: Oxford University Press, 2010. Pris GBP 33
ISBN 978-0-19-537563-3

De børsnoterte selskapene skader USAs folkehelse i stort og økende omfang. Det er budskapet i denne veldokumenterte boken, som fortjener en stor leserkrets, ikke minst blant helsefolk. Men forfatterne

dokumenterer ikke

bare elendigheten, de legger også frem et optimistisk program for hvordan bedriftene kan drives tilbake til sunnere og mer demokratiske posisjoner.

I det første kapitlet får man en kort oversikt over innholdet. Her beskrives hvordan USA har beveget seg fra en streng lovgiving overfor børsnoterte selskaper til dagens meget liberale, for ikke å si liberalistiske lover. Nå har selskapene bare en legal plikt: å se til «the bottom line», over skuddet til aksjonærene. Men selskapene har fått samme rettigheter som personer, for eksempel i forhold til yringsfrihet, å drive politisk virksomhet og ikke å slippe inn kontrollmyndigheter på uanmeldte besøk. Samtidig har de ingen ansvarlige personer; ingen som kan straffes ved lovbrudd. Selskapene selv får bare bøter, og de drives